

В. А. Казьмір, викладач, здобувач Вінницького національного аграрного університету
Могилів-Подільський технологічно-економічний коледж Вінницького національного аграрного університету, м. Могилів-Подільський, Україна

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕРНОВОГО РИНКУ

Ключові слова: зерновий ринок, ціна, собівартість, конкурентоспроможність, попит, пропозиція, сільськогосподарський товаровиробник.

Сьогодні у світовій аграрній економіці і демографії з'являються нові тенденції, що відбуваються на тлі інтеграції в єдиний економічний простір. Україна увійшла до Світової організації торгівлі. Тим часом низький рівень продуктивності праці в галузі, недосконалість використовуваних технологій, дрібнотоварного виробництва не дають можливості вести сільськогосподарське виробництво на інтенсивній основі, забезпечувати найбільш повне використання матеріальних, трудових та інших ресурсів, дотримуватися екологічних вимог. Це знижує конкурентоспроможність вітчизняного аграрного сектору, що може привести до домінування імпортової продукції над вітчизняною, витіснення місцевих виробників з ринків збуту.

Для стійкості розвитку зернового ринку необхідна реалізація основних пріоритетних напрямів державного регулювання: створення організаційно-економічного механізму регулювання ринку, збалансування площі посіву зерна, розвиток інфраструктури, зміцнення експортного потенціалу зернового ринку, цінове регулювання, вдосконалення кредитно-фінансової системи та ін.

Охоплюючи всі стадії розширеного відтворення зернового господарства, зерновий ринок являє собою складне структурне утворення з множинністю елементів ринкової системи. Його слід розглядати з позицій видової, галузевої, технологічної, територіальної та інших, тісно пов'язаних між собою і взаємодіючих структур. Одночасно він служить сферою прояву відносин між виробником зерна і його споживачем і виступає своєрідним інструментом узгодження їх економічних інтересів.

З огляду на досвід розвинених країн, в Україні слід сформувати організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку зерна, який повинен базуватися на таких принципах [1]:

- пріоритетність регулювання зернового ринку щодо похідних ринків;
- протекціонізм сільськогосподарських товаровиробників зернових;
- регулювання організаційно-економічних зв'язків між учасниками товаропровідної мережі на ринку зерна;

Узагальнення досвіду підтримки сільського господарства різними країнами світу показало, що більшість країн використовують субсидування як ключовий інструмент підтримки сільськогосподарського виробництва.

В Україні застосовуються такі види державного втручання в діяльність ринку пшениці: закупівля зерна в державні резерви; закупівля зерна державною компанією для комерційного використання; субсидування виробників пшениці; субсидування експорту; заборона на експорт.

Державне втручання справляє значний ефект на український ринок пшениці. Аграрний фонд став найбільшою трейдинговою компанією і маркет-мейкером на місцевому ринку, що використовує адміністративний ресурс через місцеві виконавчі органи.

Реалізація такого механізму призвела до того, що в останні роки все частіше складається ситуація, коли товаровиробники чекають оголошення ціни державних закупівель зерна, перш ніж почати свої продажі, і якщо ціна буде вищою за ринкову інші трейдери змушені чекати, поки Аграрний фонд не завершить закупівлі. Разом з тим необхідно відзначити, що Аграрний фонд має логістичну інфраструктуру, зокрема, він володіє терміналами, що дає йому привілейоване становище порівняно з іншими учасниками ринку [2].

Основним заходом в системі державного регулювання є підтримка певного рівня цін, що забезпечує стабільність доходів сільськогосподарських товаровиробників. Для цього держава встановлює ліміти на ціни, виробляє дотації і компенсації. Разом з тим ринкова ціна не задовольняє інтереси сільськогосподарських товаровиробників через незбалансованість попиту і пропозиції на

зернові. Тому держава компенсує сільгосптоваровиробникам відхилення від ринкової ціни в розмірах, необхідних для їх діяльності на певному рівні прибутковості.

З метою захисту внутрішнього ринку від необґрунтованого зростання цін на продукцію борошномельної та хлібопекарської промисловості необхідне застосування різних методів регулювання цін, які в основному зводяться до наступного [3]:

- встановлення співвідношень між роздрібними, оптовими закупівельними цінами на зерно, борошно і хліб на основі введення обмеження прибутковості в торгівлі та переробній промисловості;

- введення на зерно, що закуповується в державний фонд, системи двох закупівельних цін: тверді закупівельні ціни, складові $\frac{2}{3}$ повної закупівельної ціни, і закупівельні ціни з бюджетної надбавкою, рівні $\frac{1}{3}$ повної закупівельної ціни. Разом з тим у собівартості переробки зерна враховувати тільки $\frac{2}{3}$ цієї ціни без урахування бюджетної надбавки.

Іноді із загального числа господарств регіону відбирали так звані типові, тобто ті, де були середні показники по галузі близькі до середньорегіонального рівня інтенсивності виробництва, забезпеченості основними і оборотними фондами, трудовими ресурсами, іншими словами, крім собівартості продукції рекомендували враховувати об'єктивні умови господарювання. В цьому випадку гарантована ціна на продукцію сприяла забезпеченню певної норми накопичення, але тільки в тих сільгоспприємствах, які мають більш високий рівень продуктивності праці, а собівартість нижча середньорегіональних показників. У господарствах, де ступінь використання власних ресурсів був нижче середнього, рівень гарантованих цін не забезпечував мінімальну норму накопичення.

Рекомендованою базою для визначення гарантованої закупівельної ціни на зерно повинні стати собівартість, прогнозована на базі фактичної і рентабельність, рівень якої дозволить забезпечити отримання прибутку сільгосптоваровиробником.

Центральною ланкою в такій системі цін відповідно до державного регулювання через діяльність Аграрного фонду є закупівельні (гарантовані) ціни, гарантовані державою для закупівлі зернових в державні фонди. Разом з тим Аграрний фонд може використовувати три види цін на закупівлю зернових до державного та комерційного фондів: цільова ціна – ціна встановлюється на основі середнього рівня ринкових цін, вона є базою для визначення цін втручання; закупівельна (гарантована) ціна - закупівля по ній проводиться, коли середні ринкові ціни нижче мінімально допустимої межі ціни рівній собівартості, вона використовується для розрахунку рівня компенсацій і доплат; ціна втручання – використовується, коли потрібні екстрені заходи по стабілізації ринку зерна на основі державних інтервенцій.

Для сталого розвитку вітчизняного зернового ринку, необхідне посилення державного регулювання зернового ринку і підтримки діяльності сільськогосподарських товаровиробників на принципах паритетності цін і обміну продукції сільського господарства і промислових галузей АПК, а також розвиток протекціоністської політики, спрямованої на захист інтересів вітчизняних сільгосптоваровиробників за допомогою використання квот, антидемпінгових і компенсаційних заходів.

Список використаних джерел: 1. Данильченко Р. В. Міжнародний досвід функціонування та регулювання зернового ринку / Р.В. Данильченко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1. – С. 109–118. 2. Колодійчук В. А. Галузеве позиціонування зернопродуктового підкомплексу АПК України / В. А.Колодійчук // Економічний часопис ХХІ. – 2014. – № 10 (1). – С. 45–49. 3. Колесник В. М. Організаційні аспекти маркетингу у зернопродуктовому підкомплексі АПК / В. М. Колесник // Тези доповідей Причорноморської регіональної науково-практичної конференції. – Миколаїв, 2006. – С. 36–38. 4. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація : [наук, доп.] / О. М. Бородіна, В. М. Геєць, А. О. Гуторов та ін. ; за ред. В. М.Гейця, О. М. Бородіної, І. В. Прокопи. – К. : Ін-т екон. та прогнозування НАЛУ, 2012. – 56 с.